

Spis treści

PRZEDMOWA (<i>Marian Biskup</i>)	5
ROZDZIAŁ I (<i>Mieczysław Wojciechowski</i>)	
Przejęcie Torunia przez władze polskie w styczniu 1920 roku	9
1. Dzień 18 stycznia 1920 roku (niedziela)	9
2. Dzień 19 stycznia 1920 roku (poniedziałek)	17
3. Dzień 20 stycznia 1920 roku (wtorek)	18
4. Dzień 21 stycznia 1920 roku (środa)	20
ROZDZIAŁ II (<i>Ryszard Sudziński</i>)	
Usytuowanie Torunia w podziale terytorialno-administracyjnym kraju i jego rola jako ośrodka wojewódzkiego	23
1. Problem stołeczności Torunia	24
2. Charakter miasta	36
ROZDZIAŁ III (<i>Ryszard Sudziński</i>)	
Spółczesność międzywojennego Torunia	41
1. Ruchy migracyjne i ich wpływ na przemiany ludnościowe	41
a. Odpyły Niemców i Żydów	41
b. Migracje Polaków do Torunia	46
2. Rozwój ludnościowy i zmiany w strukturze społeczeństwa	47
3. Oblicze społeczne miasta	53
4. Bezrobocie	57
ROZDZIAŁ IV (<i>Ryszard Sudziński</i>)	
Samorząd terytorialny	63
1. Ustrój miasta	63
2. Funkcjonowanie samorządu i administracji miejskiej	67
3. Prezydenci Torunia	70
ROZDZIAŁ V (<i>Ryszard Sudziński</i>)	
Życie gospodarcze	73
1. Toruński ośrodek przemysłowy	73
a. Uwarunkowania, etapy i kierunki industrializacji Torunia w okresie międzywojennym	73
b. Przemiany strukturalne w przemyśle Torunia (według zatrudnienia)	76
c. Charakterystyka przemysłu Torunia (według poszczególnych gałęzi)	81
d. Przemysł Torunia na tle industrializacji Pomorza Gdańskiego	97
e. Warunki pracy i płace	99
f. Gospodarka finansowa przedsiębiorstw	101
g. Struktura narodowościowa kapitału	101

2. Rzemiosło	102
3. Handel	106
ROZDZIAŁ VI (Ryszard Sudziński)	
Infrastruktura i gospodarka komunalna międzywojennego Torunia	111
1. Rozwój przestrzenny	111
2. Ruch budowlany	116
a. Inwestycje komunalne i państwowe	116
b. Prywatne i spółdzielcze budownictwo mieszkaniowe	120
c. Warunki życia mieszkańców	124
3. Przebudowa i rozbudowa systemu komunikacyjnego miasta	128
4. Przedsiębiorstwa miejskie	138
5. Ochrona zdrowia i opieka społeczna	143
ROZDZIAŁ VII (Mieczysław Wojciechowski)	
Życie polityczne międzywojennego Torunia	149
1. Obóz polityczny endecji	149
2. Narodowa Partia Robotnicza	165
3. Obóz lewicy politycznej	173
4. Obóz polityczny sanacji	181
ROZDZIAŁ VIII (Mieczysław Wojciechowski)	
Mniejszości narodowe w Toruniu w okresie międzywojennym (1920-1939)	195
1. Mniejszość niemiecka	197
a. Liczebność, procesy migracyjne	197
b. Udział w życiu gospodarczym, rzemiosło i handel	198
c. Oświata i kultura	200
d. Życie polityczne	204
2. Mniejszość żydowska	210
a. Liczebność, zagadnienia gospodarcze	210
b. Żydowska gmina wyznaniowa	213
c. Życie polityczne	214
d. Ruch antysemitki	218
3. Mniejszości rosyjska i ukraińska	222
a. Mniejszość rosyjska	222
b. Mniejszość ukraińska	228
ROZDZIAŁ IX (Waldemar Rezmer)	
Garnizon Torunia w latach 1920-1939	235
1. Dowództwa	235
2. Jednostki liniowe i służby	244
3. Szkoły artyleryjskie i strzeleckie	253
4. Lotnictwo	261
5. Marynarka Wojenna	274
6. Mniejszości narodowe. Duszpasterstwo wojskowe	281
ROZDZIAŁ X (Elżbieta Alabrudzińska)	
Stosunki religijne w Toruniu (1920-1939)	287
1. Kościół katolicki	288
2. Mniejszości wyznaniowe	300
ROZDZIAŁ XI (Przemysław Olstowski)	
Oświata polska i niemiecka w latach 1920-1939	311
1. Polskie szkolnictwo i oświata	311
a. Repolonizacja szkolnictwa	311

b. Przedszkola i ochronki	321
c. Szkolnictwo powszechne	328
d. Szkoły średnie ogólnokształcące	339
e. Szkoły wydziałowe	352
f. Szkolnictwo zawodowe	355
2. Niemieckie szkolnictwo i oświata	367
ROZDZIAŁ XII (<i>Jan Belkot</i> , <i>Ryszard Sudziński</i>)	
Kultura w latach 1920-1939	379
1. Środowiska twórcze	381
2. Prasa	390
3. Książka	398
4. Teatr	399
5. Radio	407
6. Odbiorcy kultury	411
7. Upowszechnienie oświaty i kultury	419
8. Amatorski ruch artystyczny	427
9. Sport i kultura fizyczna	431
10. Kino	436
11. Rozrywka	438
ROZDZIAŁ XIII (<i>Bogusław Mansfeld</i>)	
Architektura w latach 1920-1939	441
ROZDZIAŁ XIV (<i>Aleksander Smoliński</i>)	
Przygotowania do wojny oraz przebieg kampanii wrześniowej 1939 roku na obszarze miasta Torunia	455
1. Przygotowania miasta do walki zbrojnej	455
2. Walka zbrojna w pierwszych dniach września	482
ROZDZIAŁ XV (<i>Jan Sziling</i>)	
Organizacja niemieckich władz okupacyjnych (1939-1945)	499
1. Wkroczenie Wehrmachtu do Torunia i jego zarząd wojskowy (do 25 X 1939 roku)	499
2. Siły zbrojne Wehrmachtu (po 25 X 1939 roku)	505
3. Niemieckie władze cywilne Torunia	507
4. Rola organizacji narodowosocjalistycznych	519
5. Działalność aparatu policyjnego	529
6. Niemieckie sądownictwo	537
7. Pozostałe instytucje i urzędy	539
ROZDZIAŁ XVI (<i>Jan Sziling</i>)	
Germanizacja Torunia	543
1. Eksterminacja polskiej ludności	543
2. Masowe aresztowania polskiej ludności i pierwszych konspiratorów	561
3. Wysiedlenia ludności polskiej i osadnictwo niemieckie	573
4. Los ludności żydowskiej	584
5. Niemiecka polityka osadnicza	586
6. Niemiecka Lista Narodowa	590
7. Germanizacja polskiego nazewnictwa	604
8. Germanizacja językowa ludności Torunia	606
9. Szkolnictwo niemieckie	609
ROZDZIAŁ XVII (<i>Jan Sziling</i>)	
Kościół rzymskokatolicki i inne związki wyznaniowe w okupowanym Toruniu	623

ROZDZIAŁ XVIII (*Jan Sziling*)

Sytuacja gospodarcza i społeczna okupowanego Torunia 633

ROZDZIAŁ XIX (*Jan Sziling*)

Polskie organizacje konspiracyjne 651

ROZDZIAŁ XX (*Magdalena Niedzielska*)

Organizacja niemieckiego życia kulturalnego w latach 1939-1945 659

1. Miejsce kultury w administracji okupacyjnej 659

2. Muzeum Miejskie 667

3. Biblioteka Miejska i Biblioteka Ludowa 671

4. Teatr Miejski 674

5. Organizacje ogólnospołeczne 679

6. Copernicus-Verein für Wissenschaft und Kunst 680

7. Jubileusz Kopernikowski 1943 roku 685

8. Życie muzyczne i kultura popularna 690

ROZDZIAŁ XXI (*Bogusław Mansfeld*)

Architektura w latach 1939-1945 697

ROZDZIAŁ XXII (*Henryk Stańczyk*)

Bitwa o Toruń w styczniu i lutym 1945 roku 701

1. Przygotowania twierdzy Toruń do obrony przez władze niemieckie 701

2. Bitwa o Toruń i walki na jego zapleczu 705

ŹRÓDŁA I LITERATURA 721

WYKAZ SKRÓTÓW 747

INDEKS OSOBOWY 749

INDEKS NAZW GEOGRAFICZNYCH 783

SPIS ILUSTRACJI 796